

УДК 631.11/15

Ю. Г. Власенко,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОПОРЦІЙНОСТІ І ЗБАЛАНСОВАНOSTI СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

Y. G. Vlasenko,
Ph.D., Associate Professor of the department of Economic theory,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

PROVIDING OF PROPORTIONALITY AND BALANCED AGRICULTURAL PRODUCTION IN AGRARIAN FORMATIONS

У статті розглянуто актуальне на сьогодні питання забезпечення пропорційності і збалансованості сільськогосподарського виробництва в аграрних формуваннях. Метою дослідження є аналіз основних чинників, які забезпечують раціональне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами з метою отримання позитивного кінцевого результату господарювання.

In the article it relevant to the issue of proportionality and balance agricultural production in agricultural formations. The study is an analysis of the key factors that ensure rational use of resource potential of agricultural enterprises in order to get positive final result management.

Ключові слова: збалансованість, ресурси, виробництво, сільськогосподарські підприємства, ефективність.

Keywords: balance, resources, production, agricultural enterprises, efficiency.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання для подальшого розвитку сільського господарства, одним з найбільш важливих питань забезпечення пропорційності розвитку сільського господарства, постає питання співвідношення структури складових елементів ресурсного потенціалу. Для досліджуваних підприємств важливою умовою отримання позитивного кінцевого результату господарювання постало питання встановлення раціонального співвідношення між окремими структурними елементами основних фондів і насамперед із тими, ефективність використання яких взаємозумовлена.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За дослідженням наукових праць вітчизняних вчених О. Амоші, О. Власюка, Б.Данилишина, М.Долішнього, В. Гейця С.Дорогунцова, Ф.Заставного, С.Ішук, Л.Корецького, В.Кравціва, В. Мікловди, О.Шаблія, Л.Шевчук та інших встановлено, що стратегія зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності передбачає:

- подальший розвиток підприємництва, насамперед малого та середнього, посилення його конкурентоспроможності на основі застосування кластерних моделей, вертикальної та горизонтальної інтеграції, у тому числі між регіонами;
- поглиблення економічної інтеграції регіонів на основі максимально ефективного використання їх конкурентних переваг;
- сприяння всебічному розвитку людського капіталу на основі стабілізації та поліпшення демографічної ситуації, досягнення продуктивної зайнятості населення, розвитку соціальної інфраструктури;
- розбудову та модернізацію інфраструктури регіонального розвитку для підвищення інвестиційної привабливості регіонів, поліпшення умов запровадження передових інноваційних технологій.

Мета дослідження: Метою цієї статті є висвітлення результатів господарської діяльності аграрних формувань Вінницької області. Планується провести кореляційний аналіз зв'язку між земельними і іншими видами ресурсів, що дасть можливість провести оптимізацію структури сукупних ресурсів при формуванні матеріально-технічної бази сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сталій просторовий розвиток України базується на реальних передумовах, до яких належать наявність, стан та можливість використання природно-ресурсного потенціалу її території. Сьогодні неможливо ігнорувати такі об'єктивні чинники, як вичерпність природних ресурсів, насамперед не відтворювальних, вразливість навколишнього середовища, екологічна стійкість та ресурсно-екологічна місткість довкілля, межі його екологічної опірності щодо негативних антропогенних дій тощо. Всі ці фактори потребують всебічного врахування в господарській діяльності регіонів.

Основним принципом дотримання доміант сталого просторового розвитку країни виступає забезпечення збалансованості природокористування, що закладено у «Керівних принципах сталого просторового розвитку Європейського континенту», сформованих Європейською Конференцією Міністрів Регіонального Планування в Ганновері (2000 р.).

Формуючи основи збалансованого природокористування, Україна взяла зобов'язання реалізувати рішення Всесвітнього саміту в Йоганнесбурзі (2002 р.), V Всеєвропейської конференції Міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи» (Київ, 2003 р.). Важливого значення набувають Конвенція щодо збереження європейської природи та природного середовища існування, Загальноєвропейська стратегія біологічного та ландшафтного різноманіття. Їх дотримання сприятиме збереженню та збагаченню ресурсного потенціалу, дозволить не лише підтримати баланс усіх соціально-економічних систем, але й забезпечити привабливість територій, підвищити їх рекреаційну цінність та якість життя в цілому. В нових умовах господарювання для подальшого розвитку сільського господарства, одним з найбільш важливих питань забезпечення пропорційності розвитку сільського господарства, постає питання співвідношення структури виробничих фондів. Найважливішим елементом аграрного потенціалу є земля як перша передумова та природна основа виробництва. Вона активно впливає на процес виробництва, є його найважливішим складовим елементом, базою для органічного поєднання інших виробничих ресурсів, таблиця 1.

Таблиця 1.

Показники ефективності сільськогосподарських підприємств Вінницької області у групах за площею

Рік	Групи за площею с.г. угідь, га	Кількість господарств у групі	Примале с.г. угідь на одне господарство, га	в т.ч. рілля	Чисельність працівників, гол.	Вартість активів на 1 господарстві, тис. грн.	Прибуток, всього			Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції			Рентабельність всього, %
							на 1 господарство, тис.грн.	на 100 га с.г.угідь, тис.грн.	на 1 грн. активів, коп.	на 1 господарство, тис.грн.	на 100 га с.г.угідь, тис.грн.	на 1 грн. активів, коп.	
2012	до 1000	193	677	649	51	1639	-18,92	-2,79	-1,15	-20,03	-2,96	-1,22	-2,41
	1001-2000	340	1432	1372	95	2974	5,79	0,40	0,19	-11,97	-0,84	-0,40	0,39
	2001-3000	96	2377	2284	162	5137	170,15	7,16	3,31	129,31	5,44	2,52	5,67
	понад 3000	47	4081	3934	290	12316	1417,05	34,72	11,51	847,92	20,77	6,88	19,85
	всього	676	1535	1473	106	3549	120,20	7,83	3,39	65,58	4,27	1,85	6,32
2013	до 1000	183	654	624	50	1868	-28,21	-4,31	-1,51	-30,35	-4,64	-1,62	-2,64
	1001-2000	286	1430	1373	86	2805	5,15	0,36	0,18	7,27	0,51	0,26	0,29
	2001-3000	84	2353	2252	144	4692	86,83	3,69	1,85	67,13	2,85	1,43	2,72
	понад 3000	44	4859	4712	303	12849	1606,98	33,07	12,51	543,61	11,19	4,23	17,98
	всього	597	1575	1513	99	3523	124,48	7,91	3,53	43,69	2,77	1,24	5,42

Розраховано автором за даними річних звітів підприємств

За даними річних звітів протягом 2012-2013 років у Вінницькій області відбулись значні зміни, лише загальна кількість підприємств зменшилась на 79 господарств, що становить більше 10%. З огляду на те, що ці зміни відбулись у здебільшого групі господарств з площею від 1001 до 2000 га де у 2012 році рівень рентабельності становив 0,39 %, а у 2005 0,29% то можна припустити, що така зміна відбулась в результаті погіршення економічного простору для підприємств цієї групи. Слід зазначити, що зміна по показниках рентабельності відбулась в усіх групах підприємств, так у першій групі рівень рентабельності знизився на 0,1%, в другій групі – майже у два рази, із 5,67% до 2,72%, що свідчить про різке покращення ефективності цих підприємств. З огляду на це, можна стверджувати що рівень ресурсного потенціалу залежить не тільки від розміру і структури сільськогосподарських угідь, але й, в значній мірі від економічної родючості землі, яка залучається до виробничого процесу.

В сільськогосподарських підприємствах спостерігається нерациональне співвідношення основних виробничих і оборотних засобів, що призводить до зниження фондівіддачі, підвищення собівартості продукції, недовикористання виробничих ресурсів. В складі основних виробничих засобів, незначною є частка активної частини засобів (техніка, транспорт), які безпосередньо приймають участь у виробництві продукції, і в значній мірі впливають на підвищення продуктивності праці.

Проведені дослідження показали, що в сфері механізації сільського господарства спостерігаються порушення всіх елементів структури машино-тракторного парку. Недостатній рівень забезпечення сільськогосподарською технікою, яка використовується в єдиних технологічних процесах, не дає можливості повністю дотримуватись вимог технології і забезпечувати максимальну продуктивність сільськогосподарського виробництва.

За проведеними дослідженнями найбільшу частку у структурі основних фондів займали будівлі і споруди, тобто пасивні основні засоби. Причому у динаміці їх питома вага помітно зросла за період з 2005 по 2013 роки. Дещо інша ситуація була у ТОВ "Україна", за той самий період обсяги всіх основних засобів зменшилась на 40%, в тому числі сільськогосподарського призначення зменшилась на 30%. Найбільшу питому вагу у структурі основних виробничих засобів займали будівлі і споруди – 55,8%, вартість яких незначно зменшилась з 2005 по 2013 роки на 1,8%. Водночас відбулося поповнення в незначних обсягах робочої і продуктивної худоби – на 3%, інструментів та інвентарю – на 26%, транспортних засобів – на 6% у порівнянні з 2005 роком.

По СВК "Діброва" спостерігалась дещо інша тенденція. Загальна вартість всіх основних засобів у 2013 році залишилась на рівні 2005 року, це означає, що за досліджуваній період не відбулось значного поповнення основних виробничих засобів. Але в їх структурі відбулись позитивні зрушення у бік збільшення основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення на 30%. Так, зокрема, відбулось поповнення обсягів інших основних засобів – на 19,1%, транспортних засобів – на 2,6%, будівлі і споруди – на 35%, котрі доречі займають найбільшу питому вагу у структурі і становлять – 73,3%. Якщо ж порівнювати вартість всіх основних засобів і структуру виробничих фондів у досліджуваних підприємствах, то слід зазначити, що на одиницю земельної площі вони суттєво різнились і це значною мірою впливало на результати господарювання.

Дослідженнями встановлено, що структура має безпосередній вплив на ефективність використання основних виробничих засобів. Для досліджуваних підприємств важливою умовою отримання позитивного кінцевого результату господарювання постало питання встановлення рационального співвідношення між окремими структурними елементами основних фондів і насамперед із тими, ефективність використання яких взаємозумовлена. Окрім висвітлення структури основних фондів у динаміці, вона ще змінюється в залежності від спеціалізації підприємства та його стратегічного пріоритету. Тому необхідно встановлювати оптимальний рівень капіталозабезпечення і рациональну структуру цих показників у відповідності до виробничого напрямку підприємства, досягнутого рівня інтенсивності розвитку головної галузі, природних умов даної місцевості. Проте нові умови функціонування сільськогосподарських підприємств підпорядковані правилам трансформаційних процесів.

На нашу думку, формування оптимальної структури матеріально-технічної бази сільського господарства – це складний процес, який залежить як від суб'єктивних рішень, так і від об'єктивних економічних можливостей.

По-перше, склад і структура виробничого потенціалу сільського господарства повинні бути зорієнтовані на нові завдання відносно радикального покращення продовольчого забезпечення населення, оздоровлення фінансового стану. По-друге, матеріально-технічну базу сільського господарства необхідно привести у відповідність з глобальними структурними зрушеннями – розвитком різних форм господарювання і кооперації, агропромислової інтеграції, орендних і акціонерних колективів. По-третє, формування матеріально-технічної бази сільського господарства повинно здійснюватися на основі рационального поєднання великих, середніх і дрібних виробництв та однакового їх техніко-технологічного забезпечення.

Важливе значення для рационального використання ресурсного потенціалу в сільському господарстві має забезпечення пропорційності розвитку основних галузей – рослинництва і тваринництва. Це пов'язано з тим, що ефективність виробництва тваринницької продукції в значній мірі залежить від розвитку кормовиробництва. За розрахунками науково-дослідних інститутів НААНУ, ліквідація внутрішньогалузевих пропорцій в сільському господарстві рівноцінна збільшенню обсягу виробництва продукції приблизно на 10-15%.

Аналіз відповідних даних за ряд останніх років дає підстави стверджувати, що між зазначеними галузями не забезпечувалася необхідна пропорційність як в кількісному, так і в якісному відношенні. В середньому по господарствах Вінницької області на умовну голову ВРХ заготовлялось лише 20 ц. кормових одиниць, а з врахуванням всіх джерел надходження згодувалось 27-28 ц. при нормі 35-40 ц. кормових одиниць. Крім того, якість кормів не відповідає зоотехнічним вимогам. Так, вміст перетравного протеїну в кормові одиниці був приблизно на 15-20% нижчим від нормативного показника. В результаті відбулось збільшення затрат кормів на одиницю продукції. У створенні кормової бази, провідна роль належить польовому кормо-виробництву, яке забезпечує близько 92% всіх кормів. В зв'язку з цим, головним напрямком інтенсифікації кормовиробництва, є підвищення культури землеробства, впровадження найбільш економічно-ефективних культур для даної зони, підвищення їх врожайності за рахунок впровадження інтенсивних технологій вирощування.

Необхідною умовою правильної організації кормової бази – є економічна оцінка кормових джерел і кожної кормової культури, виходячи із потреб забезпечення худоби повноцінними кормами. Порівняльна оцінка кормових культур лише за врожайністю не дає їх повної характеристики, оскільки вони значно різняться за поживністю.

Визначення ефективності земельних ресурсів під кормовими культурами необхідно проводити за такими показниками: вихід корму з 1 га в натурі і в кормових одиницях, вихід перетравного протеїну з 1 га, собівартість кормової одиниці, затрати на їх виробництво. Економічну оцінку кормових культур потрібно доповнювати оцінкою всіх кормів за виходом тваринницької продукції, тобто оплатою корму.

Під час підбору кормових культур, однієї лише економічної оцінки недостатньо, необхідно врахувати специфічні фізіологічні властивості тварин, виходити із завдань продуктивного використання землі, забезпечення раціональної годівлі худоби з тим, щоб одержати максимум продукції з кожного гектара землі при мінімальних затратах праці і коштів на її виробництво. Економічна оцінка кормових культур проводиться за групами – зернофуражні, соковиті, грубі, зелені. Оскільки кормові культури займають майже третину посівної площі, під час визначення розмірів їх площ та поєднання культур важливо враховувати агротехнічне значення культури як протиерозійної. Проведена порівняльна економічна оцінка кормових культур по виходу продукції з гектара і її собівартості в господарствах Калинівського району Вінницької області показала, що найбільш ефективними являються багаторічні і однорічні трави.

За результатами проведених досліджень в господарствах Калинівського району встановлено, що продуктивність кормового поля зайнятого під однорічними травами підвищилася в середньому на 20% завдяки впровадженню багатоконпонентних сумішок. Можливість більш раціонально використати землю і збільшити вихід кормових одиниць на 20-30 ц. з гектара дає вирощування підукісних та поживних посівів. В результаті досліджень встановлено, що продуктивність ріллі збільшилась приблизно на 15%. Поживні культури доцільно сіяти не пізніше кінця липня – початок серпня. Як показала практика досліджуваних господарств, запізнення з посівом поживних культур призводить до різкого зниження їх продуктивності і врожай зеленої маси не перевищує 55-90 ц/га, а вихід перетравного протеїну складає 0,80 – 1,52 ц/га. Методом кореляційно-регресійного аналізу встановлено тісний взаємозв'язок між урожайністю сіяних кормових культур і продуктивністю молочного стада в досліджуваних господарствах. Одержаний коефіцієнт кореляції 0,77 свідчить про досить тісний зв'язок між урожайністю кормових культур і продуктивністю молочного стада. Коефіцієнт детермінації 0,59 показує, що на 59% рівень продуктивності корів визначається змінами в урожайності культур. Щоб порівняти ефективність виробництва кормових культур, доцільно також користуватись комбінованим, або сукупним індексом, який рекомендують М.П. Александров і К.П. Оболенський [1] (формула 1):

$$C = I_{\Sigma} / I_c \times 100, \quad (1)$$

де, C – сукупний індекс; I_{Σ} – індекс врожайності даної культури відповідно до групи культур; I_c – аналогічний індекс собівартості.

Інший аспект формування вартості земельних ресурсів розкривається в комплексній економічній оцінці природних ресурсів, визначенні орендної плати за використання конкретної величини одиниці, наприклад розміру земельної ділянки. Дослідуючи шляхи удосконалення оцінки співвідношень в складі сукупних виробничих ресурсів Вінницької області, ми звернули увагу на дослідження В. Андрійчука та Б. Пасхавера [2, 3], які при оцінці якісного складу ресурсів різних регіонів кожен вид виробничих ресурсів виділяють як окремий елемент продуктивних сил суспільства або як чинник виробництва.

У процесі виробництва матеріальних благ усі виробничі ресурси втрачають характер речовинних елементів і функціонують вже як матеріальні чинники живої праці: всі вони поєднуються в єдине ціле, доповнюючи й обумовлюючи один одного, перетворюючись у систему органічно взаємозалежних елементів продуктивних сил, тобто стають сукупними виробничими ресурсами (формула 2).

$$D = \overset{\circ}{I} + \overset{\circ}{O} + \overset{\circ}{N} + \overset{\circ}{F} = \frac{I_{\Sigma}}{\Sigma I} + \frac{O_{\Sigma}}{\Sigma O} + \frac{N_{\Sigma}}{\Sigma N} + \frac{F_{\Sigma}}{\Sigma F}, \quad (2)$$

де D – сукупні питомі ресурси, $\overset{\circ}{I}$ – земельні питомі ресурси, $\overset{\circ}{O}$ – трудові питомі ресурси, $\overset{\circ}{N}$ – технічні питомі ресурси, $\overset{\circ}{F}$ – матеріальні питомі ресурси; I_{Σ} , O_{Σ} , N_{Σ} , F_{Σ} – абсолютні види відповідних ресурсів; ΣI , ΣO , ΣN , ΣF – сума конкретних видів ресурсів по всіх регіонах України.

Одержані при співвідношенні окремих видів ресурсів питомі коефіцієнти ($\overset{\circ}{I}$, $\overset{\circ}{O}$, $\overset{\circ}{N}$, $\overset{\circ}{F}$) характеризують відносний обсяг (питомий розмір) ресурсу конкретного господарства в підсумку регіону (області, держави), тобто показують питому участь кожного господарства у формуванні обсягу регіональних ресурсів. Тому цей метод стандартизації показників ще називають методом питомої участі.

Отже сукупні ресурси представляють інтегральну кількість питомих ресурсів, що функціонують у процесі виробництва матеріальних благ. Відношення окремих видів питомих ресурсів до розміру сукупних ресурсів характеризує їх скісний склад, тобто структуру ресурсів. У виробничому процесі сільськогосподарських підприємств всі види ресурсів є взаємозалежними від площі земельних ресурсів. Тому важливим моментом оцінки якості сукупних ресурсів є встановлення пропорційності формування матеріально-технічної ресурсної бази до площі земельних ресурсів.

Відношення $\overset{\circ}{O} / \overset{\circ}{I}$, $\overset{\circ}{N} / \overset{\circ}{I}$, $\overset{\circ}{F} / \overset{\circ}{I}$ відобразять стосовно забезпеченість трудовими, технічними і матеріальними ресурсами. Відношення трудових і матеріально-технічних до земельних ресурсів ($\overset{\circ}{O} / \overset{\circ}{I} + \overset{\circ}{N} / \overset{\circ}{I}$) / D характеризує стан взаємодії між людиною і природою. Загальний обсяг функціонуючих сукупних ресурсів характеризує виробничі можливості суб'єктів господарювання. Їх раціональний якісний склад, поєднання і рівень використання забезпечуватимуть оптимальний результат виробництва при мінімумі затрат живої й уречевленої праці. За даною методикою отримуємо наступні результати, рисунок 1.

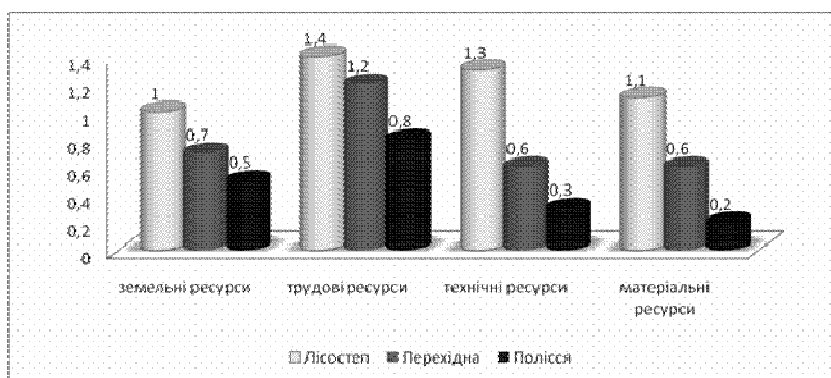

Рис. 1. Міжзональна і внутрішньозональна диференціація взаємодії ресурсів сільськогосподарських підприємств
Розроблено автором

Діаграма демонструє міжзональну диференціацію рівнів забезпеченості агропідприємства районів виробничими ресурсами відносно середньо державного рівня, що дорівнює одиниці. Крім того чітко простежується суттєва різниця між зональними рівнями забезпеченості підприємств окремими видами ресурсів. Так, якщо по земельним і трудовим ресурсам різниці в міжзональних рівнях забезпеченості невеликі то по технічним і матеріальним ресурсам різниці в рівнях дуже суттєві. Ці співвідношення є яскравою ілюстрацією впливу природно-економічних умов на формування матеріально-технічної бази в сільському господарстві.

Слід зазначити, що до першої половини 90-х років практично була зруйнована усталена з радянських часів система матеріально-технічного забезпечення, її інфраструктура, технічний сервіс. Техніко-технологічне оснащення наближалось до колапсу [4]. І лише з другої половини 90-х ситуація стала поліпшуватись. У 1996 році була введена національна валюта і бартерні операції, які на той час панували на ринку пішли на спад. В системі досліджень взаємовідносин між суб'єктами ринку техніки і технічного сервісу потрібне дотримання паритетності і еквівалентності товарообміну. Важливо, щоб технічні засоби поступали до їх споживачів без зайвих посередників, агротехсервісних та машинно-технологічних обслуговуючих підприємств із споживачами. В основі їх господарської взаємодії повинні лежати прямі договірні відносини, побудовані за принципом забезпечення рівних економічних можливостей у взаємовідносинах виробників матеріально-

технічних засобів, їх торговельних посередників, агротехсервісних та машино-технологічних обслуговуючих підприємств із споживачами. Так, досліджуючи окремі підприємства Вінницької області було вставлено наступне (таблиця 2).

Таблиця 2.

Залежність ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств від наявності переробних комплексів у власному виробництві

Назва господарств	Рівень рентабельності всього, %	Реалізація продукції		
		Галузь	Структура, %	Рівень рен-ті, %
ПОСП «Радівське»	47,9	Продукція переробки	34,8	60,9
		Рослинництво	24,4	44,3
		Тваринництво	40,8	47,5
СТОВ «Промінь»	36,2	Продукція переробки	41,8	40,2
		Рослинництво	26,0	50,6
		Тваринництво	32,2	26,7
СТОВ «Україна»	- 31,2	Продукція переробки	14,3	-22,1
		Рослинництво	55,4	-29,2
		Тваринництво	30,3	-43,0
СТОВ «Світанок»	10,0	Продукція переробки	41,5	5,7
		Рослинництво	26,5	37,5
		Тваринництво	32,0	2,7
СВК «Колос»	22,9	Продукція переробки	13,5	2,8
		Рослинництво	58,0	63,8
		Тваринництво	28,5	-11,7
СВК «Діброва»	23,8	Продукція переробки	31,3	126
		Рослинництво	57,3	10,3
		Тваринництво	11,4	-24,0

Розраховано автором за даними річних звітів підприємств

Підприємства які мають у власному виробництві переробні комплекси, досягають вищих показників ефективності їх діяльності. Так, ПОСП «Радівське» відзначається показником рентабельності у 47,9%, а продукція переробки цього підприємства становить в загальній структурі прибутку 34,8%, що свідчить про високий рівень економічної ефективності. Слід зауважити, що такі показники підприємство має тому що самостійно доводить вироблену продукцію до кінцевого споживача, не втрачаючи на цьому етапі через посередницькі структури. Як протилежність можна відзначити СТОВ «Україна», яке має найнижчий показник рівня рентабельності (-31,2%) і найменший відсоток у структурі виробництва продукції переробки, що свідчить, що низький рівень ефективності функціонування цього підприємства.

Отже, постає питання пропорційності між ресурсами усередині кожної зони, що визначається за порівнянням трудових і матеріально-технічних ресурсів з розміром земельних ресурсів, рис.2.

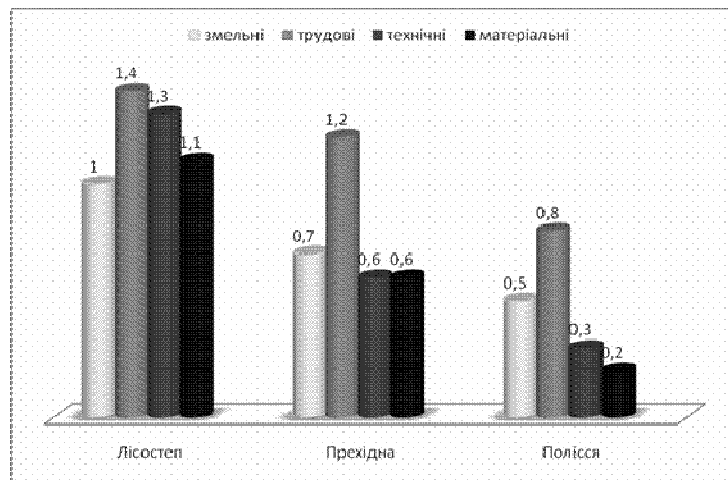

Рис. 2. Міжзональна і внутрішньозональна диференціація взаємодії ресурсів (порівняння трудових і матеріально-технічних ресурсів з розміром земельних ресурсів)

Розроблено автором

Так, в кожній зоні області в складі сукупних ресурсів переважають трудові ресурси, що більше як у 1,4-1,5 рази перевищують розмір земельних ресурсів; матеріально-технічні ресурси перевищують за розміром земельні ресурси лише у лісостеповій зоні. Отже, ці дані свідчать про дуже різний якісний склад матеріально-технічних ресурсів агропідприємств, розміщених в різних зональних умовах. В умовах Полісся функціонують підприємства депресивного характеру, з крайнім низьким рівнем забезпеченості технічними і матеріальними ресурсами. Проте у зоні Лісостепу відмічається значно вищий рівень забезпеченості технічними і матеріальними ресурсами.

Земля в сільському господарстві є базисом, основою виробництва: що більша її площа, то більше потрібно трудових, технічних і матеріальних ресурсів для її обробки і навпаки. Тобто між розмірами землі та іншими видами ресурсів існує тісна кореляція в різних умовах виробництва (табл. 3.).

Таблиця 3.

Парні коефіцієнти кореляції виробничих ресурсів з розміром землі

Види ресурсів	Умовні позначення	2013 р.				Вінниччина 2013 р.
		Україна	Степ	Лісостеп	Полісся	
Трудові ресурси	\hat{I}	0,737	0,780	0,797	0,756	0,621
Технічні ресурси	\hat{O}	0,616	0,643	0,670	0,679	0,566
Матеріальні ресурси	\hat{N}	0,784	0,810	0,867	0,831	0,822

Сукупні ресурси	f^*	0,866	0,883	0,900	0,875	0,900
-----------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Розраховано автором

Дані табл. 3. свідчать, що кореляційний зв'язок між земельними та іншими видами ресурсів існує не залежно від зональної приналежності суб'єкта господарювання. На Вінничині – в більшому за розмірами регіоні і з менш однорідними умовами виробництва – такий зв'язок між ресурсами досить тісний. Наявність тісного кореляційного зв'язку між земельними і іншими видами ресурсів дає можливість проводити оптимізацію структури сукупних ресурсів при формуванні матеріально-технічної бази [5].

При економічній оцінці необхідно врахувати диференціальну та абсолютну ренти. Проте теоретико-методологічні та методичні основи оцінки природних ресурсів, зокрема, земельних угідь без корегування неможливо використати в ринкових умовах для визначення орендної плати за природні ресурси, зокрема землю. Економічна оцінка природних ресурсів повинна включати в себе кількість і перелік засобів, їх суспільну вартість і економічну, соціальну, екологічну ефективність.

Модель забезпечення пропорційності має фіксувати напрями зміни або збереження ресурсів в натуральному та вартісному виразах. Так, наприклад оптимізацію розміщення виробничих ресурсів між галузями ілюструє ресурсна скринька Еджворта (рис. 3), [6].

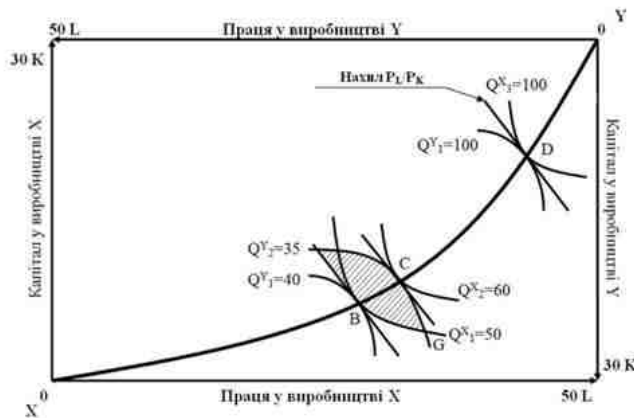

Рис. 3. Розподіл ресурсів в діаграмі Еджворта

Графічно ефективний розподіл ресурсів забезпечується у точках дотику ізоквант для двох товарів до ізокости, нахил якої дорівнює співвідношенню цін ресурсів. Виробники знаходяться у рівновазі, мінімізуючи витрати і одночасно максимізуючи прибуток. У точках рівноваги кути нахилу ізоквант та ізокости однакові, отже, можна зробити припущення, що граничні норми технологічної заміни ресурсів у виробництві обох товарів однакові, тобто, забезпечується ефективний розподіл ресурсів між галузями.

Ресурси через ринок ресурсів переміщуються в ті галузі, де вони використовуються в оптимальному співвідношенні, яке мінімізує витрати до рівня і покращує стан споживачів даної продукції. Відбувається трансформація структури виробництва в економіці. Крива виробничих контрактів може бути трансформована у межу виробничих можливостей.

Межа виробничих можливостей або крива трансформації – це модель, яка ілюструє всі ефективні поєднання обсягів виробництва двох продуктів за обмежених ресурсів праці і капіталу. Всі точки кривої трансформації відповідають технологічно ефективним поєднанням ресурсів у виробництві двох благ. Межа виробничих можливостей спадає і має від'ємний нахил: ефективне виробництво означає, що збільшення обсягу виробництва одного товару вимагає переміщення ресурсів з виробництва іншого і відповідного зменшення обсягів випуску останнього. Вона опукла від початку координат, що означає збільшення її нахилу зі зростанням виробництва блага.

Сам факт оцінки збалансованості та пропорційності природно-ресурсного потенціалу за своєю сутністю являється природоохоронним заходом, тобто моделлю збереження природних ресурсів продовольчого призначення. При розробці моделі балансу природно-ресурсного потенціалу необхідним є визначення критерію і системи показників характеристики рівня віддачі та використання. Методологічні підходи щодо забезпечення пропорційності і збалансованості сільськогосподарського виробництва, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу базуються на зіставленні оцінених результатів природокористування в комплексі з відтворенням і збереженням ресурсного потенціалу та витратами на їх здійснення в натуральній або вартісній оцінці.

Висновки. Слід зазначити, що забезпечення пропорційності та збалансованості сільськогосподарського виробництва в умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів в країні є неможливим без урахування внутрішнього потенціалу територій. Забезпечення ефективного використання і подальшого нарощення ресурсного потенціалу регіонів має стати одним із головних пріоритетів діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і територіальних громад.

Література.

1. Оболенский К.П. Экономическая эффективность сельскохозяйственного производства. Теория и практика. – М.: Экономика, 1974. – 159 с.
2. Пашавер Б.И. Производственные ресурсы и эффективность сельского хозяйства // Эффективность сельскохозяйственного природопользования. – К.: Наукова думка, 1982. – 227 с.
3. Андрийчук В.Г. Эффективность использования производственного потенциала в сельском хозяйстве – М.: Экономика, 1983. – 208 с.
4. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки / Я.К. Білоусько, А.В. Бурилко, П.А. Денисенко та ін./ – К.: ННЦ ІАЕ, 2008.–132 с. – С.64
5. Андрийчук В. Методологические и методические вопросы определения аграрного потенциала сепредприятий и регионов/ В. Андрийчук // Журн. экономика Сов. Украины. – 1981. – № 9. – С. 53-59
6. Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 416 с.
7. Тищенко О.П. Державне регулювання регіонального розвитку: нормативно-правові аспекти // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. - №9 (64). – С. 114–119.
8. Герасимчук З.В., Вахович М.І. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку // Регіональна економіка. – 2008. - №2. – С. 59–72.;
9. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Коваль Я.В., Новоторов О.С., Паламарчук М.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

References.

1. Obolenskij, K.P. (1974), *Jekonomicheskaja jeffektivnost' sel'skhozajstvennogo proizvodstva. Teorija i praktika* [The economic efficiency of agricultural production. Theory and practice], Jekonomika, Moscow, Russia, p.159.
2. Pashaver, B.I. (1982), *Proizvodstvennyye resursy i jeffektivnost' sel'skogo hozjajstva* [Production resources and efficiency of agriculture], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, p.227.
3. Andrijchuk, V.G. (1983), *Jefferktivnost' ispol'zovanija proizvodstvennogo poten-ciala v sel'skom hozjajstve* [Efficiency of use of productive capacity in agriculture], Jekonomika, Moscow, Russia, p.208.
4. Bilousko, Ya.K. Burylko, A.V. Denysenko, P.A. and other (2008), *Rozvytok rynku silskohospodarskoj tekhniki* [Development of market for agricultural machinery], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, p.64.

5. Andrijchuk, V. (1981), "Metodologicheskie i metodicheskie voprosy opredelenija agrarnogo potenciala sepredprijatij i regionov", *Zhurn. jekonomika Sov. Ukrainy*, vol. 9, pp. 53-59.
6. Kosik, A.F. and Hrontkovska, H.E. (2004), *Mikroekonomika* [Microeconomics], Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, p.416.
7. Tyshchenko, O.P. (2006), "Derzhavne rehuliuвання rehionalnoho rozvytku: normatyvno-pravovi aspekty", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol.9 (64), pp. 114-119.
8. Herasymchuk, Z.V. and Vakhovych, M.I. (2008), Rehionalna polityka finansovoho zabezpechennia staloho rozvytku, *Rehionalna ekonomika*, vol. 2, pp. 59-72.
9. Danylyshyn, B.M. Dorohuntsov, S.I. Mishchenko, V.S. Koval, Ya.V. Novotorov, O.S. and Palamarchuk, M.M. (1999), *Pryrodno-resursnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy* [Natural resource potential sustainability Ukraine], RVPS Ukrainy, Kyiv, Ukraine, p.716.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"